ಧಾರ್ಮಿಕ ಉತ್ಸವ ಮತ್ತು ವ್ರತಗಳ ಹಿಂದಿನ ಶಾಸ್ತ್ರ

ಮನೋಗತ

ಧಾರ್ಮಿಕ ಉತ್ಸವ ಮತ್ತು ವ್ರತಗಳು ಹಿಂದೂಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನದ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗಗಳಾಗಿವೆ. ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿರುವ ನೈಸರ್ಗಿಕ ಉತ್ಸವಪ್ರಿಯತೆಯ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಹಿಂದೂಗಳು ದೇವತೆಗಳ ಜನ್ಮತಿಥಿ, ಸಂತರ ಪುಣ್ಯತಿಥಿ ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೋಜಾಗರಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆ, ದೀಪಾವಳಿ, ರಂಗಪಂಚಮಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉತ್ಸವಗಳಿಂದಾಗಿ ಅವರ ಸಮಾಜಾಭಿಮುಖತೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಐಕ್ಯತೆ ದೃಢವಾಗಲು ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇದರೊಂದಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉತ್ಸವಗಳಿಂದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಲಾಭವಾಗುತ್ತಿದೆಯೇ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡುವುದು ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ಅದುವೇ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮತ್ತು ಸದ್ಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉತ್ಸವಗಳಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ವಿಕೃತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕನುಸಾರ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದು, ಓರ್ವ 'ಹಿಂದೂ'ವಾಗಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನೂ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನವು ಸಂಯಮಿ ಮತ್ತು ಸುಖಕರವಾಗಲು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿರುವ ವ್ರತಗಳನ್ನೂ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ವ್ರತಗಳ ಹಿಂದೆ ಋಷಿಮುನಿಗಳ ಸಂಕಲ್ಪವಿರುವುದರಿಂದ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಪಾಲನೆ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ವ್ರತದ ಇಷ್ಟ ಫಲವು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ವಿವಿಧ ವ್ರತಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಶಾಸ್ತ್ರಶುದ್ಧ ಪದ್ಧತಿಗಳ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

'ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಉತ್ಸವ ಮತ್ತು ವ್ರತಗಳ ಮೂಲಕ ಓದುಗರ ಜೀವನವು ಮಂಗಲಮಯವಾಗಲಿ' ಎಂದು ಗುರುಚರಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ !

– ಸಂಕಲನಾಕಾರರು

ಟಿಪ್ಪಣಿ – ಸಂಪೂರ್ಣ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರಮುಖ ಹಬ್ಬ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಉತ್ಸವಗಳು ಮತ್ತು ವ್ರತಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಸನಾತನದ 'ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಯೋಗ್ಯ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ! ಆಧುನಿಕ ವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವು ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. – **(ಪರಾತ್ಪರ ಗುರು) ಡಾ. ಆಠವಲೆ**

ಅಧ್ಯಾಯ ೧

ಧಾರ್ಮಿಕ ಉತ್ಸವ

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

೧. ವ್ಯಾಖ್ಯೆ			೧೩
೨. ಉದ್ದೇಶ			೧೩
೩. ಇತಿಹಾಸ			೧೪
೪. ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಧಾರ್ಮಿಕ ಉತ್ಸವಗಳು			೧೫
೪ ಅ. ಶ್ರೀರಾಮ ನವಮಿ	೪ ಆ. ಹನುಮಂತ ಜಯಂತಿ		೧೫
೪ ಇ. ವಟಪೂರ್ಣಿಮೆ	೪ ಈ. ಗುರುಪೂರ್ಣಿಮೆ (ವ್ಯಾಸಪೂಜೆ)		೧೭
೪ ಉ. ಕಾರಹುಣ್ಣಿಮೆ	೪ ಊ. ಮಂಗಳಗೌರಿ		೧೯
೪ ಎ. ಗೋಕುಲಾಷ್ಟಮಿ			೨೦
೪ ಏ. ಶ್ರೀ ಗಣೇಶ ಚತುರ್ಥಿ (ಶ್ರೀ ಗಣೇಶೋತ್ಸವ)			೨೪
೪ ಐ. ನವರಾತ್ರಿ	೪ ಒ. ದುರ್ಗಾಷ್ಟಮಿ		೨೪
೪ ಓ. ದಸರಾ (ವಿಜಯದಶಮಿ)			೨೫
೪ ಔ. ಕೋಜಾಗರಿ ಹುಣ್ಣಿಮೆ (ಶರದ ಪೂರ್ಣಿಮೆ)			೨೫
೪ ಅಂ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಪೂಜೆ (ದೀಪಾವಳಿ)	೪ ಕ. ಶಾಕಂಭರಿ ಪೂರ್ಣಿಮೆ		೨೬
೪ ಖ. ವಸಂತ ಪಂಚಮಿ	೪ ಗ. ಹೋಳಿ		೨೭
೪ ಘ. ಧೂಳಿವಂದನ	೪ ಚ. ರಂಗಪಂಚಮಿ		೩೨

ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು : ೧. ವಿಷಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇತರ ಆಧಾರಗ್ರಂಥಗಳು ಹಾಗೂ ಲೇಖನಗಳಿಂದ ಕೆಲವೊಂದು ಅಂಶಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ, ಇಂತಹ ಅಂಶಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಸದಲ್ಲಿ ಆಧಾರ ಕ್ರಮಾಂಕಗಳನ್ನು ಹಾಕಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ 'ಆಧಾರಸೂಚಿ'ಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

೨. ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಸೂಕ್ಷ್ಮಜ್ಞಾನದ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿರುವ ವಿವಿಧ ಸ್ಪಂದನಗಳಿಂದಾಗಿ ಅದರ ಮೂಲಚಿತ್ರವು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಮೂಲಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಸೂಕ್ಷ್ಮಜ್ಞಾನದ ಚಿತ್ರದ ಮೊದಲು ಅಥವಾ ಚಿತ್ರದ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಧ್ಯಾಯ ೨

ವ್ರತಗಳು

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

೧.	ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಅರ್ಥ	೩೬
೨.	ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ನಿರ್ಮಿತಿ	೩೬
೩.	ವ್ರತಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	೩೭
೪.	ಗ್ರಂಥಗಳು	೩೮
೫.	ಮಹತ್ವ ಮತ್ತು ಲಾಭಗಳು	೩೮
೬.	ವಿಧಗಳು	೪೧
೭.	ವ್ರತಕರ್ತನು ಪಾಲಿಸಬೇಕಾದ ನಿಯಮಗಳು (ವ್ರತಪರಿಭಾಷೆ)	೪೩
೮.	ವ್ರತಾಧಿಕಾರಿ	೪೮
೯.	ಯಾವ ವ್ರತ ಯಾವುದಕ್ಕಾಗಿ ?	೪೮
೧೦.	ಉಪವಾಸಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವ್ರತಗಳು	೪೮
೧೧.	ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆ	೫೦
೧೨.	ವ್ರತವಿಧಾನ	೫೧
೧೩.	ಪ್ರತಿನಿಧಿ	೫೨
೧೪.	ವ್ರತದ ಫಲವು ಯಾವುದರ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತದೆ ?	೫೩
೧೫.	ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮತ್ತು ವ್ರತಗಳು	೫೪
೧೬.	ಕಾಯಿಲೆ ಮತ್ತು ವ್ರತಗಳು	೫೫
೧೭.	ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ವ್ರತಗಳು	೫೫
	೧೭ ಅ. ಏಕಾದಶಿ	೫೫

೧೭ ಆ. ನಿರ್ಜಲಾ ಏಕಾದಶಿ (ಭೀಮಸೇನಿ ಏಕಾದಶಿ) ೫೬

೧೭ ಇ. ಆಷಾಢ ಏಕಾದಶಿ ೫೬

೧೭ ಈ. ಪ್ರದೋಷ ವ್ರತ ೫೭

೧೭ ಉ. ವಟಪೂರ್ಣಿಮೆ ೫೮

೧೭ ಊ. ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ (ಚಾತುರ್ಮಾಸ) ೬೧

೧೭ ಎ. ಶ್ರಾವಣ ಸೋಮವಾರ ಮತ್ತು ಶಿವಮುಷ್ಠಿವ್ರತ ೬೪

೧೭ ಏ. ಮಂಗಳಗೌರಿ ೬೫

೧೭ ಐ. ಜೀವಂತಿಕಾಪೂಜೆ ೬೫

೧೭ ಒ. ಪಿಠೋರಿ (ದರ್ಶ) ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ೬೫

೧೭ ಓ. ಹರಿತಾಲಿಕಾ ೬೫

೧೭ ಔ. ಶ್ರೀ ಗಣೇಶ ಚತುರ್ಥಿ ೬೬

೧೭ ಅಂ. ಋಷಿಪಂಚಮಿ ೬೬

೧೭ ಕ. ಜ್ಯೇಷ್ಠಾ ಗೌರಿ ೬೭

೧೭ ಖ. ಅನಂತ ಚತುರ್ದಶಿ ೬೮

೧೭ ಗ. ಪಿತೃಪಕ್ಷ (ಮಹಾಲಯ ಪಕ್ಷ) ೬೮

೧೭ ಘ. ಅವಿಧವಾ ನವಮಿ ೭೧

೧೭ ಚ. ಕಾರಹುಣ್ಣಿಮೆ ೭೧

೧೭ ಛ. ನವರಾತ್ರಿ ೭೧

೧೭ ಜ. ಗೋವತ್ಸ ದ್ವಾದಶಿ (ವಸುಬಾರಸ) ೭೪

೧೭ ಝ. ಕಾರ್ತಿಕ ಏಕಾದಶಿ ೭೪

೧೭ ತ. ಮಹಾಶಿವರಾತ್ರಿ ೭೫